

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Met auteursrecht van den Inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 19 Junij 1881. (Staatsblad N°. 124).

Zondag 12 December 1897. N°. 1042.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de gesubscribeerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den Inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WOLFFER, Bureau N. 2, Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag v. namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verslagen van Versamelingen 10 Ct. p. regel.

Dan de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

XXIX.

Want u komt de belofte toe, en uwen kinderen, en allen die daar verre zijn, zooveel als er de Heere onze God toe roepen zal. Hand. 3: 39.

Alle gevaar, dat in de gemeene gratie een soort voorbereiding voor het overgaan uit den dood in het leven zou gezocht worden, is dan nu afgesneden. Er zijn maar twee staten, plachten onze ouders te zeggen. Een ziel is geestelijk dood of geestelijk levend. Een tusschenstaat van nog *grootendeels* doode, maar toch *eenigzins* levende ziel is er niet. De wedergeboorte, de inbrenging van het leven, de besnijdenis des harten, de omzetting van het steenen hart in een vleeschen hart, de opstanding der ziel, of met wat naam ge de eerste daad Gods ter mededeeling van zaligmakende genade aan onze ziel ook noemen wilt, is onmiddellijk, kan door niets voorbereid worden, en is bij den gruwelijken booswicht geheel dezelfde als bij het aanminst kind. Voorbereid kan hier niets worden.

Maar, en hiermede betreden we een heel ander gebied, voorbereiding is niet alleen mogelijk, maar zelfs onmisbaar bij de *Bekeering*. Tot bekeering komt iemand zelf. Niet uit zich zelf, maar dan *zelf* toch. Even lijdelijk als hij in de wedergeboorte is, even actief moet hij in zijn bekeering wezen. Zelfs kan gezegd, dat *u te bekeeren* de hoogste actie is, waartoe gij in dit leven komen kunt. Het recht verstaad hiervan is wel bijna geheel teloor gegaan door een prediking, die de wedergeboorte bekeering noemde, beide als waren ze één en hetzelfde beschouwde, en het diepgaand onderscheid tusschen beide ganschelijk uit het oog verloor. Maar dit moet ons juist te meer prikkelen, om vastberaden telkens weer beide uiteen te waken, en het voor anderen en ons zelve steeds duidelijker te maken, dat iemand eerst van dood levend moet gemaakt zijn, om zich te *kunnen* bekeeren, maar dat dit laatste dan ook een daad is aan hem zelve opgelegd. Immers de Schrift zegt nergens: *«Baar u zelve weder,»* maar wel steeds: *«Bekeer u. Nooit: «Maak u zelve levend,»* maar wel tot den levendgemaakte: *«Sta op.»*

Hierin nu ligt de oorzaak, waarom de voorbereidende genade even ondenkbaar bij de wedergeboorte, als onmisbaar bij de bekeering is. Niet alleen tot dat hij, die zich na wedergeboorte te zijn, bekeert, hiertoe door den Heiligen Geest geprikkeld en gedreven, en bij de daad zelve door den Heiligen Geest gesteund wordt, zodat hij van achter voor het feit dat hij zich bekeerde, Gode dank weet; maar er moet ook zeer beslisselijk aan de bekeering *een genade voorafgaan*. Deze aan de bekeering voorafgaande genade nu is van tweeledig aard. Ze is deels particuliere genade, deels gemeene genade. De voorafgaande particuliere genade bestaat hierin, dat God aan den zondaar die tot bekeering zal komen, zijn Wet en zijn Evangelie doet toekomen, zijn Wet om het besef van schuld en zonde aan te brengen, en zijn Evangelie om hem den weg der behoudenis te doen kennen. Vele kinderen der

wereld ontvangen die Wet en dat Evangelie ook wel, maar niet *gemengd met genade*. Wel als *uiterlijke* roeping, niet als *innerlijke* roeping. En die kennis nu van Wet en Evangelie, gemengd met die eigenaardige genade, dat de wedergeborene, die zich bekeeren zal, er de roepstem van zijn God tot zijn ziel in hoort uitgaan, kan hier niet ontbreken. Wie niet hoort, dat God hem gebiedt: *«Bekeer u,»* die komt ook tot geen bekeering. Bekeering is een daad van geloof ja, maar van geloofsgehoorsaamheid. Wie zich niet hoort roepen, die denkt er niet aan, om te komen. Uit dien hooftde laat zich geen bekeering denken, zonder dat de genade der roeping Gods is voorafgegaan.

Die voorafgaande particuliere genade der roeping kan of in het kort saamgetrokken, of over langer tijdperk uitgebreid zijn. De één maal zal het zóó staan, dat de persoon wien het geldt, *buiten* de kennis van Wet en Evangelie is opgegroeid, en eerst op volwassen leeftijd, kort vóór zijn bekeering, met Wet en Evangelie in aanraking komt, en dat alsdan deze kennismaking met Wet en Evangelie bijna onmiddellijk met de roepende genade gemengd is, zodat hij schier plotseling tot bekeering komt. Maar ook een ander maal zal het iemand gelden, die van kindsbeen af in de Heilige Schrift was onderwezen, die jarenlang gekerkte heeft, en vaak zelfs in vrome gezelschappen verkeerde, zodat hij sinds lang een breede uitwendige kennis van Wet en Evangelie bezat, maar zonder dat deze kennis nog vat op hem had, omdat ze niet gemengd was met de genade der inwendige roeping; en dat eerst jaren daarna de schellen hem van de oogen vallen, zijn oor geopend wordt, en hij alsnu Gods stem hoort en zich bekeert. Tusschen welke twee uitersten dan natuurlijk weer allerlei tusschengestalten liggen, die hier voor geen nadere beschrijving vatbaar zijn. Maar hetzij dat deze kennis en deze roepende genade pas kort, hetzij ze hem lang vóór zijn bekeering worde aangebracht, ontbreken kan ze niet. Zonder deze voorbereidende particuliere genade heeft nooit één enig zondaar dien God wedergeboorte aan zich bekeerd. Wedergeboorte alleen kan zonder meer niet tot bekeering leiden. Voor bekeering is kennis van Wet en Evangelie noodig, en deze geeft de wedergeboorte niet.

Doch behalve deze voorbereidende particuliere genade werkt hier ook een voorbereidende *gemeene genade*, en het is deze laatste, die thans nader uiteen is te zetten. Van de kennis der Schrift en van de voorafgaande roeping spreken we dus niet meer. Deze toch vallen niet onder de gemeene genade. Gemeene genade is nooit iets dat bij onze natuur bijkomt, maar altoos iets dat uit onze natuur, tengevoel van stuiting van zonde en verderf, opwerkt. De Schrift daarentegen en de roeping komen niet uit onze natuur, maar bij onze natuur bij. Het geheel onderscheiden terrein van particuliere genade en gemeene genade, blijft dan ook hier met onverflauwde grens onderscheiden.

Die gemeene genade nu werkt allereerst in *onze herkomst*. Die herkomst hangt aan onze geboorte, en die geboorte staat in verband met heel het geslacht waaruit we gesproten zijn. Hier bewegen we ons dus geheel op het terrein van het *natuurlijke leven*. Nu zegt de Heilige Schrift ons, en de uitkomst bevestigt het, dat God zijn uitverkorenen in

den regel laat geboren worden uit uitverkorenen of althans uit denken die genealogisch met uitverkorenen in verband staan. Het gaat niet van schakel op schakel. Er worden dikwijls schakels overgesprongen. Maar zeer zelden zal een kind van God, dat genealogisch zijn geslacht nagaat, twee, drie geslachten kunnen teruggaan, zonder dat er onder zijn ouders of voorouders kinderen Gods werden gevonden. *«U en uwen sade»* is de formule, waaronder de Heilige Schrift ons deze gewichtige zaak openbaart.

Op zichzelf liet het zich ook anders denken. God is vrijmachtig en niets zou Hem verhinderen, om nu eens de schare zijner uitverkorenen in Europa, dan weer in Afrika, een volgend geslacht in Azië en zoo voorts te hebben. Maar zoo gaat het niet. Soms eenen lang leven de uitverkorenen Gods onder eenzelfde volk, in eenzelfde werelddeel, soms tot in geheel dezelfde geslachten, onderwijl ge uit andere volken, in andere werelddeelen, in andere geslachten, niet dan bij hooge uitzondering, iemand tot genade niet komen. Zelfs in één en dezelfde stad, in één en hetzelfde dorp, ziet ge gemeenlijk de één familie geheel buiten genade blijven, en in de ander familie de genade zich voortplanten van grootvader op vader, van vader op kind, en van kind op kleinkind. Het is geen onomstootelijke zetregel. Er zijn geslachten, die na lang met genade bezocht te zijn, verlaten worden. Er zijn er andere, die na lang in het donker te hebben gewoond, naar de levende wateren trekken. Soms zelfs komt het voor, dat er uit een dor geslacht een eenling tot Jezus komt, die eenling in zijn familie blijft. Maar als regel genomen gaat het door, dat de genade gemeenlijk in dezelfde geslachten volhardt, en dat het blijft: *«U en uwen sade»*. Niet altoos *«U en uwen kind»*, maar wel: *«U en uwen sade»*, gerekend over meerdere generaties.

Zelfs staat deze regel zoo vast, dat de Verbondsgenade zonder dezen regel ondenkbaar zou wezen, en de voortplanting der kerk zou zijn afgesneden. De kinderdoop rust dan ook geheel op deze wijze van het doen Gods. Gold die regel als regel niet, zoo zou elke grond ontbreken, om de kleine kinderen der geloovigen te doopen, en nooit mag men, om den *geestelijken* grond die voor den kinderdoop uiteraard alleen in het vermoeden van wedergeboorte ligt, den *rechtsgrond*, die alleen aan het Verbond kan ontleend worden, in de schaduw stellen. Immers, of een kindeken wedergeboren is of niet, weet ge niet; wat de Kerk alleen beoordeelen kan is, of het geboren werd uit geloovige ouders, en in dit feit en in dit feit alleen ligt voor de kerk de *rechtsgrond* om tot den kinderdoop over te gaan. Hiermede is de kinderdoop natuurlijk niet sacramenteel verklaard, en om hem sacramenteel te verklaren moet ge altoos op onderstelde wedergeboorte teruggaan; maar als de kerk voor de vraag staat, of ze een gepresenteerde kindeken al dan niet doopen zal, weet ze van den sacramenteelen grond, van dezen geestelijken grond in de ziel van dat kindeken niets hoegenaamd af, en kan ze alleen rekenen met het uitwendig waarneembare feit, dat het kindeken uit zoodanige ouders geboren is. Nu heeft natuurlijk wie het verband tusschen doop en wedergeboorte naspert, omgekeerd vooral den geestelijken,

den sacramenteelen grond te onderzoeken, gelijk dit door den zoo vroeg ons ontmoeten Kramer zoo keurig geschied is. Maar het resultaat van dat onderzoek mag en kan toch niets af of toedoen aan den *rechtsgrond* van den kinderdoop in de kerk van Christus, en deze kan nooit anders liggen dan in den Verbondsgereg, d. w. z. in den regel dat God de Heere zijn uitverkorenen gemeenlijk in genealogisch verband doet geboren worden.

Dat hierin een *genade* ligt, een daad van *gratie*, is duidelijk. Hierdoor toch zijn de geroepenen ten leven in den regel in de kerk geboren en groeien in de kerk op, en dit geboren en opgevoed zijn in dezen stilleren, minder wereldschen kring heeft gemeenlijk de uitwerking, dat de zonde niet zoo schril in hen uitbreekt, dat er vergelijkenderwijs in hen sterker stuiting van zonde is, en dat alsoo de gemeene gratie krachtiger in hen werkt, en dienengevolge maakt, dat ze bij het komen tot bekeering minder hebben af te breken. Iets *zaligmakende* ligt hier in het minst nog niet in; maar bij den bange strijd, die in de ure der bekeering voor hen aanbreekt, hebben ze minder zondige banden te verbreken, en is het zich keeren tot den Heiligen hun minder bang. Dit laatste feit zal niemand loochenen. Bij een die tot moord en doodslag kwam is de worsteling in de ure der bekeering vreeslijk, niet om aan te zien; terwijl er onder de kinderen der geloovigen zijn, die van kindsaf zoo nabij het Koninkrijk leefden, dat hun ingaan in dat Koninkrijk soms plaats greep op een wijze en op een oogenblik, waarvan ze zich ternauwernood rekenschap konden geven. Maar juist dit groote verschil mag en kan nooit daaruit verklaard, dat dit Christelijke opgroeiend kind niet geheel denzelfden stap had te doen als die overlaet; doch hieruit, dat wie minder ver afweek, een korteren weg terug heeft. Beiden zijn even volslagen dood geweest. Beiden zijn even absoluut lijdelijk alleen door God in het leven gezet. Maar de één stond op het oogenblik dat hij zich van dat nieuwe leven bewust werd, minder ver afgedoold op den weg van zonde, dan de ander. En dit nu was niet zijn doen, maar alleen vrucht van de gemeene gratie die God aan hem gewrocht had.

Deze gemeene gratie nu kan ons toekomen eerst na onze geboorte, reeds in onze geboorte, of zelfs reeds van ver *achter* onze geboorte, en juist op dit laatste geval komt het hier aan, overmits de geslachtsaaneenhang eerst door deze, reeds vóór de geboorte werkende, gemeene gratie voor het Genadeverbond betekenend erlangt. Als een mensch ter wereld geboren is, valt in hem te onderscheiden tusschen datgene wat hij als wezen van zijn God ontving, en tusschen datgene wat hij als lid van ons menscheeljk geslacht voor en door dat geslacht zich zag toekomen. Dit onderscheid spreekt duidelijk in de twee stukken der Gereformeerde Belijdenis. Ten eerste dat ons ik, onze persoon, niet van onze ouders op ons overgeërfd, maar rechtstreeks Gods schepping is, en ten andere dat onze aldus rein uit Gods hand voortgekomen persoonlijkheid krachtens den saamhang met ons geslacht erfschuld beliep en met erfonde bevestigd werd. Deze beide leerstukken staan onder ons vast. Het eerste is

de belijdenis van het Creationisme tegenover het Traducianisme dat de Lutherischen voorstaan. Het tweede is het leerstuk van onze saamhang met ons Verbondshoofd Adam. En al is het nu, dat de belijdenis van het Creationisme, meest voorgesteld als een inscheppen van een ziel in den reeds gereeden «vleeschklomp», voor de formulering der termen, ook op grond der Heilige Schrift, wijziging behoeft, de zaak die er mee beleden werd, zullen de Gereformeerde kerken toch steeds vasthouden: Ons ik, onze persoonlijkheid is geen vrucht van generatie, maar *gave Gods*.

Hieraan nu uitgaande moet diezelfde onderscheiding ook toegepast op hetgeen de gemeene gratie in het Genadeverbond werkt. Die werking kan namelijk niet daarin worden gezocht, dat de één mensch anders dan de andere mensch uit de hand van zijn Schepper is voortgekomen. Wel ontkenen we niet, dat dit zoo is. Zeer stellig gelijken niet alle menschen, krachtens hun persoon en aangeleg, op elkander, maar verschillen ze veeleer in *alles*. Een fabriek levert bij honderden en bij duizenden geheel gelijke producten naar vast model af; God nooit. Het werk onzes Gods kent het eenvormige niet. Zijns is een «veelvuldige wijsheid», en dies een «veelvormige schepping». Maar wat ontkenend en betwist moet worden, is, dat door dit verschil in de schepping onzer persoonlijkheid, de één vatbaar, de ander onvatbaar voor zaligheid zou zijn. Wie dit toch stelde, zou hierna alle mogelijkheid van schuld en van zedelijke verantwoordelijkheid wegnemen. De mensch als mensch, blijft ook waar hij valt, redbaar, en het persoonlijk verschil tusschen mensch en mensch voor zooveel dit aan onze schepping uit Gods hand hangt, brengt hierin geen de minste verandering. Staat het nu desniettemin vast, dat er reeds bij het geboren worden, een zeer sterk verschil kan bestaan, en gemeenlijk bestaat, tusschen de praedispositie van den één en van den ander, met het oog op zijn latere bekeering, zoo volgt hieruit, dat dit verschil uitsluitend te verklaren is, uit hetgeen zulk een mensch niet van God, maar uit zijn *geslacht* ontving, en kan de werking der gemeene gratie, die hier plaats grijpt, niet in zijn persoonlijkheid als zoodaag gezocht worden, maar moet ze uitsluitend gezocht in *den plooi*, als we het zoo mogen uitdrukken, die zijn geboorte uit die en die ouders, uit dat en dat geslacht aan zijn persoonlijkheid gaf.

En zulks wel met deze vaste beperking, dat het verschil niet kan schuilen in een verschillende betrekking tot Adam, want onze erfschuld uit ons Verbondshoofd is voor allen gelijk, maar te zoeken is in die latere wijziging, die de afkomst en de geboorte uit een bepaald geslacht en uit bepaalde ouders aan deze persoonlijkheid gaf. Voor wat onze afkomst uit Adam betreft, moet het voor allen gelijk staan, omdat de gemeene gratie niet kan beginnen dan *na den val*. Maar zoodra de gemeene gratie optreedt, komt het verschil dan ook, en al gaan we slechts tot op Noach terug, dan maakt het voor een iegelijk onzer reeds verschil, of we onze afkomst hebben uit Sem, uit Japhet of uit Cham. Persoonlijk moge dit niet meer zijn na te gaan, maar op zichzelf is het verschil onloochenbaar.

De Martelaren.

CCXL.

GARCIA DE ARIAS.

Onbegrijpelijk is soms de keuze, die God doet van menschen, welke Hij wil gebruiken om Zijn Woord, Zijn Evangelie aan anderen bekend te maken. Dit blijkt uit het leven van Garcia de Arias, om zijn buitengewoon wit haar en blanke huid, gewoonlijk Dr. Blanco genoemd. Hij was een man van groot verstand en uitgebreide kennis, maar tegelijk een van een wankelmooie karakter. Deels vreesde hij de menschen, deels hield hij voor zijn doen en laten rekening met de tijdsomstandigheden. Hij gaf zich nooit bloot, ofschoon hij zijn gevoelens wel had. We hebben toch geen recht, om te twijfelen aan zijn oprechte gehechtheid van de leere der waarheid, doch alleen de hoofden der gemeente te Sevilla waren daarmee bekend, aangezien hij slechts met hen een geheime briefwisseling had. De geestelijkheid hield hem voor streng Roomsche en beschouwde hem als den bekwaamsten kampioen voor hunne zaak.

De volgende geschiedenis kan dit bewijzen. Daar waren in die dagen twee soorten van predikers, die ieder hun aansienlijk gehoor hadden. De eerste soort sprak van de noodzakelijkheid der onthouding van vleesch, van verdienstelijken vasten, van zelfdooding, van aanhoudende gebeden, van eenvoud in kleding en bescheidenheid in woorden en tegelijk van de noodzakelijkheid om misson te vieren, pelgrimstochten te houden, oorblijven niet te verzuimen. Ten hemel toe verheffen zij den ongebonden staat en het wionikenleven. Hunne hoorders hielden zij bezig met

fabels en legenden. Maar een goed boek durfden zij niemand in handen te geven, uit vrees voor hun krediet.

De andere groep predikers bestond uit eenige mannen van groote geleerdheid, die bij hunne prediking de Heilige Schrift gebruikten en daarin hunne hoorders inleiden. Door hun toedoen heeft Sevilla 12 jaren lang het zuivere Evangelie kunnen hooren, vooral de leer der rechtvaardigmaking, zoodat velen het Pausdom den rug tokeerden. Tot deze mannen behoorden Constantino, Egidius en Vargas, mannen op wier leven niets viel aan te merken. Tegen deze predikers der waarheid gebruikte de vijandige geestelijkheid het liefst Arias. En deze liet zich soms — niet altijd — gebruiken. Een voorbeeld hiervan. In de Kathedraal van Sevilla had zekere Gregorio Ruiz eens in een leere over de rechtvaardigmaking en de verdiensten van den dood van Christus uitdrukkingen gebezigd, die de Protestantische leer begunstigten. Daarom ontbood de inquisitie hem, om op eenen bepaalden dag voor haar te verschijnen en zich te verdedigen. Daar hij bekend was met de wazenlijke gevoelens van Arias, zocht hij dezen op en vroeg hem raad. Tegelijkertijd deelde hij hem mede, hoe hij zijne verdediging had ingericht. De bepaalde dag kwam. Ruiz hield zijne verdedigingsrede. Nauwelijks had hij die geëindigd, of daar stond Arias, op bevel der Inquisiteurs op en wedriegde hem in een met zorg bewerkte rede alle bewijzen, die Ruiz had in het midden gebracht.

Toen de vrienden van deze hem over zijn zondering gedrag ter verantwoording riepen, verdedigde hij zich niet met de bewering, dat zijn houding Ruiz en hem zelve had gered. Geen wonder dat dit gedrag voor dubbeldinnig en laag werd gehouden door de voorstanders der waarheid. Men zeide hem dit ook. Hierdoor verbittert, dreigde hij zijne tegensprekers voor de rechtbank der inquisitie te brengen. Hierop antwoordde hem Constantino: «En wanneer wij genoodzaakt worden, om in het strijperk te treden,

verwacht gij dan, dat het u zal worden toegestaan, om onder de toeschouwers te zitten?»

En zulk een man heeft de Heere gebruikt om zijn waarheid in het Hieronymiten-klooster van San Isidoro del Campo te brengen, toen dit in de diepste onwetendheid en het ellendigst bijgeloof verzonken lag.

Hoewel met zijne gewone voorzichtigheid, leerde hij die monniken, dat de ware zaligheid heel wat anders was dan het zingen van metten en vespers. Wilden zij Gods welgevallen weten, dan moesten zij hunne toevlucht nemen tot de Heilige Schrift. Onder het hooren deze woorden ontwaakte bij de monniken een gevoel van ontvredenheid over hunne centonige kloosterroefeningen. Zij verlangden de waarheid te kennen. Doch toen veranderde Arias plotseling zijn gedrag en begon door leer en voorbeeld nog strenger kastijdingen aan te bevelen dan door de kloosterregels werd geëischt. Hij drong bij de monniken aan op verwijdering van elk voedingsmiddel uit hunne cellen gedurende de vasten, beval het slapen op den blooten grond liggende of staande aan, enz. Hierdoor werden verscheidene kloosterlingen weer tot het oude bijgeloof teruggeleid, doch de anderen, die de zoetheit der waarheid reeds hadden gemaakt, weigerden Arias te volgen op zijnen weg. Zij wendden zich tot Egidius en diens vrienden te Sevilla om raad. Hierop werd hun het Evangelie in zijn volsten rijkdom verkondigd en die kloosterbroeders welke deze dingen vatten mochten, brachten de ontvangen waarheid hunnen medekloosterlingen, zoodat binnen weinige jaren het gehele klooster was doordrongen van de nieuwe leer. In 1557 veranderde de innerlijke toestand van het klooster nog meer, daar toen een groote voorraad bijbels en protestantsche boeken in het Spaansch kunnen weg naar het klooster vonden en daar gaarne gelezen werden. De waarheid zonk dieper in het hart, en een hervorming in het leven des kloosters kwam tot stand. De uren des vormelijken gebeds werden gewijd aan het lezen der Schrift, de

afiaten afgeschafte, de beelden wel behouden, maar niet meer geëerd. Van het oude bleef niets meer over dan het monniksleed en de mis, die men niet afschafte, om zich niet aan gevaar bloot te stellen. De verandering in het klooster San Isidoro del Campo werd ook daar buiten gevoeld. De ijverige monniken onderrichtten anderen en deelden onder hen deze bijbels uit. Doch de vijand rustte ook niet.

De vervolging naderde de poorte des kloosters. Eer zij binnenkwam, namen eenige monniken de vlucht naar Duitschland en Genève. De anderen bleven en onder dezen ook Garcia de Arias. Zij werden echter spoedig gevangen genomen en voor de inquisitie gebracht. Van het oogenblik zijner gevangenneming af legde Garcia alle voorzichtigheid en vrees af en beleed openlijk zijn geloof in Jezus Christus in den geest der hervorming. Diep betreurd hij het voors, dat hij zoolang de waarheid had onderdrukt. Tegen ieder, die wilde, was hij bereid de handschoen op te nemen voor de waarheid van de zoogenaamde nieuwe leer. Bij zijn onderzoek belachte hij de inquisiteurs en hunne waanwijsheid, om te willen oordeelen over dingen die zij niet kenden of verstonden. Tegelijk bracht hij hun in herinnering de gevallen, waarin zij en hunne helpers zelve hadden moeten bekenen, dat zij niet bij machte waren de Heilige Schrift te verklaren. Niemand dorst den strijd met de Arias aan, ook niet in den kerker, ofschoon daar nu en dan een priester kwam voor den vorm.

Daar hij oud was beklom hij op den dag van het Auto da fe de stellige, stennende op eenen stok. Gelast echter bleek van de bereidwilligheid des harten om den vuurdood te ondergaan om Jezus wil. Zoo stierf hij in 1559.

DE GAAY FORTMAN.

Sems kinderen hadden reeds omdat ze uit Sem sproten, iets voor, Chams kinderen, omdat ze uit Cham waren, iets tegen; en dit onloochenbaar onderscheid heeft zich van geslacht tot geslacht voortgeplant; eenvoudig wijl de werking der gemeene gratie sterker was in het geslacht van Sem, dan in de geslachten der Chamieten.

Konden we nu bij elk kind des menschen dat ten leven kwam, van geslacht op geslacht teruggaande, het boek zijner geslachten, gelijk Genesis het noemt, tot op Noachs zonen saamstellen, en bij elk geslacht uitwijzen, wie al dan niet ten leven verkoren was geweest, zoo zou gansch wonderbaar de Voorzienige zorg van God voor zijn verkorenen, door al den loop der geslachten heen, uitblinden. Maar dat kunnen we niet. Het is al veel, zoo we tien geslachten kunnen terugrekenen, en van drie vier geslachten weten, wie al dan niet tot God bekeerd werd. Verreweg de meesten kunnen zelfs dat niet. De overgrote massa weet alleen van vader en grootvader. Wat daarachter ligt schuilt meest in het duister, of is zoo zwendend en onzekel, dat het geen houvast biedt. Maar ook al wordt daardoor de blik op het Voorzienige werk Gods, dat achter onze geboorte ligt, veelal verduisterd, toch is zooveel voor bijna alle duidelijk, dat ook hun voorgelachten tot de kerke Gods behoorden, en de heilige Doop tot in het verleden van hun geslacht terugging; dat in de kringen (van hun ouders) de vreeze des Heeren gekend was; en meest ook, dat in het geslacht dat daar achter ligt zijns Naams gedachtenis bestond. Dit nu wijzigt het type van een geslacht. Gelijk nog onlangs uit de Minahassa werd medegedeeld, hoe de Christenijnders in het derde geslacht een geheel ander en veel hooger menschelijke type vertoonen, zoo staat het vast, dat achter ons die geslachten, waarin de vreeze des Heeren, als we zoo zeggen mogen, door een reeks van geslachten een familiegoed was, gewijzigde neigingen, een gewijzigde zin, een mindere uitbottiging van zonde, en in dit alles zedelijk een hooger type vertoonen. Niet allos schoone burgerlijke gerechtigheid ook niet, atavistisch bijna, in onbekeerde geslachten uitkwame, maar bij deze geslachten staat er dan gemeenlijk verheffing in menschenlijke trots tegenover of een afdriven in week menschelijke gevoel, terwijl de teederder, ernstiger, ootmoediger gemoedsgesteldheid gemeenlijk alleen het eigendom werd van die andere families, door wier geslacht een heilige verdelingslijn liep.

Krachten den samenhang nu van ziel en lichaam, en niet minder krachten den onberekenbaren invloed der gewoonte, zet zich zulk een gewijzigde levensvorm dan in zulke geslachten vast. De geheele menschelijke verschijning ondergaat in zulke families zekere wijziging. En als er dan weer een kind in zulk een geslacht geboren wordt, is de uitwerking van deze veredeling in den regel ook aan zulk een kind te bespeuren. In een tweede geslacht is dit eigenaardige nog versterkt, en gaat in nog weer versterkten vorm op het derde geslacht over. Zoo gaat het voort en voort. De werking der gemeene gratie op het één geslacht werkt na in het komende geslacht, en gaat straks weer versterkt over op het derde. En al is het dat huwelijken met andere families hier vaak storend inwerken, alsook dat persoonlijke ongerechtigheden dat werk der gemeene gratie in de geslachten niet zelden breken, ge zult daarom het oog voor dit werk Gods, dat atavistisch door de geslachten gaat, niet sluiten.

Als binnen den kring van het Genadeverbond zachter neigingen uitkomen, de hartstochten minder fel woeden, veel schrikkelijkerheid uitblijft, en weldadiger levensvorm opvat, dan ligt dit voorzeer ook aan de opvoeding, aan den levenskring, aan den invloed der kerk en zooveel meer; maar toch zou het ondiep en oppervlakkig, en met heel de Openbaring en Schrift in strijd zijn, bij dezen na de geboorte komende invloed te blijven staan. Bezoekt God die zonde der vaderen aan de kinderen tot in het vierde geslacht, en doet Hij weldadigheid aan duizenden onder de nakomelingen van wie Hem liefhebben, dan moet ook hier tot in de achter de geboorte worden teruggegaan, dan moet erkend dat de geboorte in het Genadeverbond nog altoos met het u en uwen ziele rekent, en moet eere gegeven aan de Voorzienige zorg van God voor zijn uitverkorenen, die tot in de toekomst uit de geslachten terugloopt.

„Geest hoor allen lieden woord en raad.”

Ziet, gij allen zijt kinderen Israels, geeft hier voor allen woord en raad. Richt. 20:7.

In meer dan één hoek beeldt men zich nog altoos in, dat onze eeuw hard vooruit liep, zoo warme belangstelling als in steeds breder kring gewekt werd in de hooger en heiliger belangen van land en volk, van wereld en menscheid. Het heet dan, dat het vroeger, in de dagen onzer vaderen, zoo heel anders was. Ieder op zichzelf levend, opgaand in bedrijf of nering. Van hoogere gemeenschap schijn noch zweem. En gaat men nog veel verder in de historie terug, niet alleen achter de middeleeuwen, maar zelfs tot achter Christus' geboorte, ja tot achter den tijd toen Salomo en David leefden, dan kan men het zich haast niet anders voorstellen, of de toen levenden waren een soort *Plant*-menschen, van alle krachtiger aanleaven onbekwaam.

Zoo stelt den eigen hoogheidsgevoel het zich dan ook voor. Een kind moet het verder hebben gebracht dan zijn vader. Die vader moet het weer van zijn vader hebben gewonnen. En zoo moet men thans wel onvergankelijk veel verder zijn dan voorheen.

Maar komt ge van de *phantasie* tot de *werkelijkheid*, van wat men zich inbeeldt tot de historie zelve, dan blijkt het wel anders. Dan merkt ge juist in die oude dagen bij volk na volk een veel sterker medeleven van de enkele personen in de volkszaak. Dan is er een te sterk geprikkeld belangstelling, dan dat er over onverschilligheid klachte viel. Ja, dan schijnt dat medeleven van een ieder in de zaak van land en volk zoo vanzelf sprekend en natuurlijk, dat als het maar even kan *alle man self*, of als dit te veel is, *alle ouders* des volks worden bijeengeroepen, en dat uit den boezem van het volk zelf raad en oordeel opkomt.

Vooraf wanneer er zedelijke vraagstukken aan de orde kwamen, placht die *medelevende belangstelling* van heel het volk verrassend groot te zijn.

Zoo groot, dat al wat wij deelname aan de publieke zaak" noemen, er bij in het niet verdwijnt.

Verplaats u, om u hiervan een denkbeeld te vormen, voor veel meer dan drie duizend jaren naar de streek waarin Bethleem en Gibeon lag. Er was toen in dat Gibeon een gruwel geschied. Er was met een ver van brave vrouw op een zoo smooie wijze gehandeld, dat er geen naam voor is. Maar hoe gruwelijk het misdrijf ook ware, het was toch niets dan een plaatselijke gruwel, rakende één privaat persoon, en nog wel een persoon waarvan de Schrift getuigt: „Zijn bijwijf hooreerde bij hem zijnde." Een gehuwde vrouw alzo die zich aan schandelijke zonde overgaf.

Was nu zoo iets in onze dagen gebeurd, dan zou er in de couranten over geschreven worden, de zaak zou voor den rechter komen, en ze zou met gesloten deuren afgehandeld worden. En al mocht men op sociëtel of in huislijken kring er al een oogenblik schande over spreken, het zou bij die summierre behandeling blijven.

Maar zie nu eens, hoe heel anders zulk een gruwel in dien verborgen hoek der wereld, voor ruim drie duizend jaren, het zedelijk besef in opstand deed komen, en de heilige verontwaardiging van heel het volk prikkelde.

Heel het volk, zoo lezen we, kwam uit zijn dorpen en steden te voorschijn en toog naar Mizpa.

„Toen, zoo staat er letterlijk," togen alle kinderen Israels uit, en vergaderden zich als één enig man van Dan tot Berseba, ook uit het land van Gilead, voor den Heere te Mizpa."

Ja sterker nog. „Uit de hoeken des ganschen volks stelden zich al de stammen Israels in de vergadering van het volk Gods, *viertmaal honderd duizend man* te voet, die het zwaard uittrokken."

En toen werd nogmaals voor aller oor, bij de poorte van Gods heiligdom, het verhaal van den gruwel gedaan. En nadat alzo hoe de zaak nogmaals in levendige kleuren geschilderd was, werd tot al het volk gezegd: „Zie, gij zijt allen kinderen Israels, geeft dan, een tegelijk voor zijn aandeel, *woord en raad*."

Nu gaan we op wat verder gebeurde niet in. Wat hier boeit en de omerksaamheid trekt is alleen het feit van die machtige vergadering. Een vergadering, waarheen niet minder dan *viertmaal honderd duizend* mannen zijn opgekomen, vertegenwoordigende stellig een bevolking van *twee miljoen* zielen. En die viermaal honderd duizend man zijn opgekomen, niet met een sneulren, op één dag heen en weer, maar te voet, langs slecht gebaande wegen, zoo dat heel groepen voor uit en thuis meer dan een week kwijt waren.

En al die moeite, al die opoffering, al die inspanning, al dat tijdelijck, heel die verre reis, met al het ongemak aan het verblijf te Mizpa verbonden, waar ze natuurlijk in de open lucht overnachten moesten, dat alles, en zooveel meer nog, dat hier niet is uit te meten, heeft dat half miljoen mannen, jongen en ouden, zich getroost, om het enkele feit, dat niet een vorstin, niet een hoog geplaatste vrouw, niet een moeder in Israël, neen maar een vrouw die *zele zelf* zocht was, te Gibeon zoo gruwelijk was mishandeld.

De misdaad te Gibeon had het hart van het volk geraakt. Al het volk gevoelde hoe door dit misdrijf de eere van Israels naam beoedeeld was. De zedelijke verontwaardiging was gaande geworden. Een ieder besette, dat deze zaak niet alleen den man van die vrouw, en niet alleen Bethleem, maar heel de natie aanging.

En daarom togen ze toen naar Gods heiligdom te Mizpa.

Die gruwel moest uit het midden des volks uitgedeld, en het volk kon zich niet meer rustig te slapen leggen, alvorens deze ongerechtigheid in het bloed der schandelijke onverlaten zou gesmoord zijn.

Is het dan te sterk gesproken, dat al wat wij nog „public spirit" noemen, in het niet verinkt, bij zulk een uitbarsting van heilige verontwaardiging, bij zulk een rauwen kneut uit de conscientie van heel een volk, bij zulk een indrukwekkend initiatief, spontaan uit heel het volk opkomend, en ten slotte tot een *meeting* bij het heiligdom leidende, waarbij vergeleken onze negentiende-eeuwse *meeting*, zelfs die in het Hydepark te Londen, zich verliezen in haar onbeduidendheid.

Viervmaal honderdduizend personen enkel mannen, zonder de vrouwen, en zonder de kinderen, dagen ver gereisd, en bij den Tabernakel in de onrust der conscientie neergesnel, omdat één vrouw, een vrouw van slechte zeden, in brooddranken weluit door deugden mishandeld was.

Daarop ziende, zijn we waarlijk niet *verruilt*, maar sterk *achteruitgegaan*, en is de belangstelling, het medeleven, het zich indenken en invoele, in wat land en volk, in wat godsdienst en zedelijkheid aangaat, onder ons eert tot het *viertpunt* gedaald, gemeten naar het *hoofpunt* waarvan Mizpa ons wiet te verhalen.

Hier was een volk, langs bergen en dalen uitgegroept, maar dat zich toch als één voelde, dat als volk zich van heiligen oorsprong en daarom van een door God gewijden adel bewust was, en diep doorgrond bleek te zijn van zijn hooge roeping, om den standaard van het zedelijk leven in Israël niet te laten dalen.

Kr was te Mizpa niets te halen. De moeite om op te komen was veel, het ongemak van het verblijf te Mizpa groot. Ook was er geen afspraak en geen voorafgaand overleg geweest.

En zie, als door één heilige andrift gedreven en gedragen, maakt heel het volk zich als één man naar Gods heiligdom op, niet om iets te zien, niet uit geprikkeld nieuwsgierigheid, niet om loon te ontvangen, maar om zelf *woord en raad* te geven, om zich als volksgenooten in diepe verantwoordelijkheid voor God te buigen, en niet te rusten eer het kwaad van Gibeon aan Gibeon zoo zijn thuisgevocht.

Stel daar nu eens tegenover de laauwheid, de onverschilligheid, de onalgemeene gewoonte om zich niets aan te trekken, waarop ge thans zelfs tot in Christelijke kringen zoo telkens waar. Uw hart is vol, en in den jering waar ge binnentreedt, denkt ge warme belangstelling te vinden, maar zie, bij al wat ge zegt, is er geen oog dat opvlamt, geen trek op het gelaat, waaruit medegevoel spreekt, en als ge uitgesproken hebt, is er niemand die u antwoort, die u weerwerk geeft of over wiens lippen een echo op uw woord komt, en zodra het met fatsoen kan, vraagt men hoe het thuis bij u gaat, en... presenteert u een kopje koffie.

Om het bloed in uw hart te doen stollen, om het woord op uw lippen te doen verstommen, om u zeiven te doen afvragen, of ge onder knikkende mummies of onder levende personen verkeert.

Och, ze weten van niets. Ja, ze hebben van die zaak waar gij het over hebt, wel flauwelijk iets gehoord, maar wat ging het hun aan? „Wat kan het hun schelen? Al die stukken er voor te lezen, daar bedanken ze feestelijk voor. En ze hadden gelijk ook, want wie geen *hart* voor de zaak van land en volk, van kerk en school heeft, verstaat er toch niets van, ook als hij ze leest.

En zoo is men van niets op de hoogte. In niets is men met zijn gedachten, met zijn hart, met zijn medegevoel ingegaan. En als men dan anderen ziet draven en ijveren, dan stelt dit zondig stigma zich nog als hooger wijsheid aan, en vraagt u met een glimlach: „Vriendlied, waartoe al die drukte?"

Half verstovern harten. Nog zwak levend, ja, naar den kant van hun gezin, en van hun dagelijken arbeid, en van hun bedrijf, ten van hun kleine genietingen; maar afgestoren naar den kant van de heiliger en hooger belangen der menscheid; afgestompt voor wat er woelt en gist in het leven van eigen volk; koud en onverschillig voor wat er met Gods kerk voorvalt, of geworfeld wordt om de school des volks, of om de eere der beginselen die God zelf voor onze rekening heeft gelegd.

En nu, laat ons niet ondankbaar zijn, vergelekenkerwijs staat het ten deze in de Gereformeerde kringen ontzeggelijk nog altoos *iets* beter dan bij velen om ons heen. Bij zekere kern onder ons is er metterdaad vaak iets van een Mizpa's ijver te bespeuren. Er zijn ook nu weer Calvinistische mannen, en Calvinistische vrouwen, en zelfs Calvinistische jongelieden, en Calvinistische jongedochters, die weer vol en warm medeleven, en door wier hart de stroom zelf van het leven gaat.

Maar wat we u bidden, laat toch niemand daarop inslimeren. Naar Mizpa togen er vierhonderd duizend op. Heel het volk leefde destijds mee. *Alle* man was opgekomen.

En dat, helaas, toef onder ons nog. Op één die gloeit zijn er tien *lauwen* en meer dan tien die nog ganschelijk *koud* zijn. Zelfs wordt het al lauwer en koudere hoe hooger ge in de maatschappelijke kringen opklimt.

En dat moet, dat kan anders worden. Och, of het toch verstaan werd, dat juist aan uw geestdrift voor de hooger en heiliger beginselen, de liefde voor uw God, *Wien* die beginselen zijn, gekend wordt.

Nota Bene.

Het Register op *E Vote* is deze dagen afgezonden, of wordt afgezonden aan alle intekenaren die den bepaalden prijs van 10/75 per exemplaar ten volle aan het Bureau van de *Heraut* voldaan hebben.

Zij, die of nog niet betaalden, of niet den vollen prijs, worden hierna aangemaand, ten spoedigste te betalen of bij te betalen, opdat ook aan hen de bestelde exemplaren franco kunnen toegezonden worden.

Amsterdam, 10 Dec. 1897.

Kerkelijke kassen.

Overschouwen trekt men aan bij morsig sneeuwweer, maar wie als de straten weer helder en schoon zijn, met zijn overschouwen blijft loopen, loopt in den kijk.

Pas dit ook toe op de kerkelijke kassen. Die „kerkelijke kassen" waren een uitstekend hulpmiddel, toen we in verlegenheid zaten.

Toen toch zijn die „kerkelijke kassen" het vanzelf gebooden, een volkomen wettig middel geweest, om eenzijdig onze burgerrechtelijke handelingen te dekken, en toch anderzijds het wezen van de kerk als kerk in stand te houden.

Dat zagen velen niet zoo aanstands in, en hebben daarom op die „kerkelijke kassen" niet weinig gesmaald. Doch dat deerde niet. Ze waren goed, geoorloofd, en doeltreffend. En nu reeds vonden ze genade in de oogen van velen, die haar aanvankelijk gram waren.

Maar laat men dan nu ook zoo verstandig zijn, ze op te ruimen.

Ze hebben nu alle reden van bestaan verloren. Ze dienen thans tot niets meer. Ze kunnen thans zelfs geen verzachtende omstandigheden pleiten. Ze maken ons thans ridicul.

Overschouwen bij volmaakt schoone straten. Want de straat is nu metterdaad zoo schoon als het slechts kan. Er ligt geen vuiltje meer op.

Onze kerken als kerken kunnen thans zelve de zaak van het Beheer in handen nemen. Ze kunnen zelve koopen en verkoopen, huren en verhuren. Niemand legt haar meer een strooie in den weg.

Waarom zou men ze dan deslettemin in stand houden?

Toch niet om den zonderling te spelen? Toch niet, omdat men vreest nu van achteren hun gelijk te geven, die er eerst zoo tegen waren? Voor al immers niet, om de kerk als kerk te dwarsboomen?

Kerkelijke kassen, zoolang ze noodig zijn, werken uitnemend, zodra ze uit den tijd raakten, worden ze verderfelijk.

Men zal dus wel doen met het „Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, er kann gehn", hoe eer hoe beter, ook op onze kerkelijke kassen toe te passen.

Natuurlijk het liefst tegelijk met de ineen-smelting.

En dat kan immers best?

Nu tal van plaatselijke kerken reeds aller wegen ineen-smolten, en men ziet hoe goed, hoe uitnemend dat gaat, wordt het toch een wel wat al te zonderlinge positie, zoo hier en daar nog in enkele plaatsen het gescheiden leven voortduurt.

Verbeeld u een kerk, die als straks de Synode te Groningen daagt, nog half verlegen en half beschaamd zou moeten bekennen, dat ook zij wel had *willen* ineen-smelten, maar... dat het er nog geen tijd voor was, of dat het nog niet ging.

Betere paden.

Met onverdeeld genoegen zagen we, dat ook de Gereformeerden onder de Hervormden het belang van de Doopsquaestie begonnen in te zien. Dr. Kromsigt schreef nu reeds artikelen over dit vraagstuk, die van ernst en goeden wil getuigen.

Wel hebben we een aanmerking. Ons gevoelen in zake de Doopsquaestie ter sprake brengende, nam hij namelijk als bron voor de kennisneming van ons gevoelen, niet wat we er *dogmatisch* over schreven, maar uitsluitend *uitlatingen in meditatie*, die later verzameld zijn in een bundel: *Voor een distel een miel*.

Is dit te verdedigen? Kan dit leiden tot een doeltreffend wetenschappelijk debat? De vraag geeft het antwoord.

Voorts achten we dat het noodig zal zijn bij elk debat over dit vraagstuk te onderscheiden wat niet één is.

Het is toch een geheel andere vraag, wat onze vadersen op dit stuk geoordeeld en bedoeld hebben, en wat op grond van Gods Woord als waarheid behoort beleden te worden.

En zoo ook zijn het twee zeer onderscheiden vragen: hoe dogmatisch de Doop, en vooral de kinderdoop, als sacrament zij toe te lichten, en naar wat regel de kerk ten deze te handelen heeft.

Houdt men deze vier zeer onderscheidene vragen niet uiteen, dan moet elk debat zich al spoedig verwarren, en kunnen we niet verder.

Overmits nu ondersteld mag worden, dat beiderzijds de toelag bestaat, niet om elkan-

der een vlieg af te vangen, maar om zoo ernstig vraagstuk tot gezonde oplossing en klaarheid te brengen, twijfelen we niet, of ook zij die achten in gedachten van ons te moeten verschillen, zullen bij hun verdere beschouwing dit duidelijk aangewezen onderscheid wel in het oog willen houden.

Het oordeel van onze vadersen ten deze is meer dan eens met de stukken zelve in ons blad toegelecht, en veel breder nog uiteengeset door wijlen den Doctorandus Kramer in zijn zoo keurige dissertatie.

In dit laatste geschrift bepaalde de schrijver zich uitsluitend tot dat één deel van het debat. Niet hoe we naar Gods Woord, niet hoe we sacramenteel, niet hoe we kerkrechtelijk over dit vraagstuk te oordeelen hebben, maar alleen over de vraag hoe het oordeel over den kinderdoop zich bij onze vadersen voordeed, zocht het licht te verspreiden.

En nu bleek uit dat onderzoek, zonneklaar tweemaal: 1º dat onze vadersen voor wat het recht op den Doop aangaat, zich aan de Verbondsteekenen hielden, en 2º, dat ze, om *geestelijke* rekenschap te geven, steeds verwezen naar het nog onontwikkeld geloofsvermogen, dat ook in het kleinste kind aanwezig kan zijn.

Achten nu de heeren Kromsigt c.s. dat dit historisch onjuist gezien was, goed, laat ze dan van tweeën één aantoonen, of dat de drede reeks getuigenissen waarop de Doctorandus Kramer zich beriep, onjuist geciteerd of verstaan zijn, of wel laat ze in nog breder reeks andere getuigenissen daar tegenover stellen.

Daarmee echter zal alleen nog maar het historisch pleit uitgemaakt zijn, en staat het pleit over *wat ten deze waarheid is* nog geheel open.

De Historicus heeft dan afgedaan, maar, de Dogmaticus en de Canonici moeten dan nog pas aan het woord komen.

Dan toch komen we voor de vraag te staan, wat we te belijden hebben van het sacrament; of metterdaad het sacrament strekt om het geloof te versterken; of hier mede bedoeld is een reeds bestaand of eerst toekomend geloof; dan of ook de Doop een sacrament is, en dus onder deze categorie valt; en eindelijk of dit dogmatisch begrip ook den kinderdoop rechtvaardigt.

En is ook hierover het noodige licht ontstoken, dan eerst komen we toe aan de laatste vraag, hoe pamelijk de kerk in deze te verkeren heeft. Of de kerk, gelijk de Doopschers willen, zich een oordeel mag aanmatigen over het al of niet aanwezig zijn van geestelijk leven, dan wel of de kerk nooit anders dan onderstellenderwijs mag te werk gaan, en deze haar onderstellingen eeniglijk moet doen rusten op de kenmerken die het Woord stelt.

Zoo komen we dan op de leer van het Verbond, als de sfeer waarin de kerk zich te bewegen heeft, en als biedende het enig onderscheidingssteekken, waarnaar de kerk haar doen en laten ten deze heeft te regelen.

En juist wij een valsche theorie over het Verbond hier toch weer breuke sloeg, en door de onderscheiding tusschen een inwendig en uitwendig Genadeverbond, die men ten onrechte van de kerk op het Verbond overbracht aan de kerk alle vastheid van basis bij het vellen van haar oordeel ontnaam, komt dan ter laatste instantie de vraag aan de orde, op wat wijs de leer van het Verbond tegen geheel deze kerkbederfende voorstelling veilig moet worden gesteld.

Het zal ons daarom een oorzaak van vreugde zijn, indien ook de heeren Dr. Kromsigt c.s. deze goede orde in het debat bewaren willen. Als dan zijn we zeer gaarne

tot kennisneming en beoordeeling van hun beweringen bereid.

Of ook, want we denken er niet aan, anderen de wet voor te schrijven, laat ze aantoonen dat de door ons voorgestelde orde van behandeling onjuist is, en laat ze er een betere orde voor in de plaats stellen.

Dan kan eerst dit punt worden uitgemakt, en kan men daarna verder zien.

Onze Eeredienst.

Toonde ons vorig artikel, hoe op den onbepaalden lof voor het *vrije gebed* meer dan men denkt valt af te dingen, anderzijds pleit voor het *formuliergebed* meer dan men oppervlakkig zeggen zou.

Natuurlijk staat, in het algemeen beschouwd, het *vrije gebed*, zoo het metterdaad geheel uit „den Geest der genade en der geboden" opkomt, verreweg het hoogste; en alle euvel, dat aan het *vrije gebed* kleef, is steeds daartoe te verklaren, dat op het gegeven oogenblik die „Geest der genade en der geboden" in dea voorbidder niet of niet genoegzaam inwerkt.

Die Geest, ieder onzer weet het uit eigen ervaring, werkt lang niet altijd. Ten volle slechts zelden. En hieruit nu volgt, dat men hetzij, als die werking des Geestes ontbreekt of ongenoegzaam is, niet moet bidden, hetzij, dat men zijn toevlucht moet nemen tot een *hulpmiddel*.

Nu is in Doopsche kringen het eerste vaak voorgestaan.

Als bij het aan tafel gaan, niemand den Geest der geboden vaardig over zich voelde worden, dan zat men eerst eenige oogenblikken stil, of er ook iets kwam, en kwam er niets, dan ging men eten *zonder gebed*.

Zelfs in de openbare samenkomsten der geloovigen volgde men soms dit stelsel. Had niemand een gebed, dan werd er eenvoudig niet gebeden. God kreeg de varren der lippen niet op zijn altaar, en de gemeente ging ongesticht weer huiswaarts.

Dit nu bepleit in Gereformeerde kringen niemand. Zelfs in Doopsche kringen gaf men deze wijze van doen spoedig op.

We staan alzo voor het feit, dat én in huis, én op samenkomsten, én in de vergadering der geloovigen, telkens het voorbiddend eisch en aan de orde is. Maar ook voor dit andere feit, dat volstrekt niet altijd juist op dat oogenblik de „Geest der geboden" vaardig is over hem, die in het gebed zal voorgaan.

En uit de vereeniging nu van deze twee feiten, volgt als vanzelf, dat men dan zijn toevlucht moest nemen tot een *hulpmiddel*.

Wat is nu in zulk een geval het meest voor de hand liggend hulpmiddel?

Vind het antwoord op die vraag bij het kind.

Een kindeke van vier, vijf jaar moet bidden, maar zelf kan het in den regel nog niet bidden. En wat geschiedt nu? Dit, dat vader of moeder aan het kind een *gebedje* voorzegt, en dat het kind dat gebedje eerst nazegt, en straks het van buiten kent, en zelf bidt.

Welnu, dat, en niet anders is het *formuliergebed*, natuurlijk en als vanzelf, en allerwegen op gelijke wijze, uit den nood des levens opgekomen. En al is zulk een gebedje nu nog zoo klein en kort, en nog zoo eenvoudig, toch is en blijft dit kindegebedje het eerste, echte type van alle formuliergebeden.

Zulk een formuliergebed nu kan of persoonlijk of corporatief zijn.

Onder een *persoonlijk* formuliergebed is te verstaan, een gebed door iemand voor zich zelve opgesteld, of waaraan hij zich zelve gewend heeft, om het aan tafel of bij het openen van vergaderingen te bidden.

Een *corporatief* formuliergebed daarentegen, is een gebed, dat door een kerkelijke vergadering, door een gemeenteraad, of door welke andere corporatie ook is vastgesteld om bij den eeredienst of bij het openen van vergaderingen gebeden te worden. Alle gebeden die in onze Liturgie staan, zijn in zooverre corporatieve gebeden, daar ze niet door een persoon maar door de kerken corporatief zijn vastgesteld.

Deze corporatieve gebeden kan men voorts onderscheiden in gebeden in *dicht* en *ondicht*. Feitelijk nu bezitten we er in ondicht slechts enkele. Verreweg de meeste zijn in dicht.

Slaat men toch zijn Psalmbundel op, en teekent men daaruit aan alle biddende liederen, dan zal men zien, dat ze zeer vele in aantal zijn. Dit nu zijn gebeden, die voorgezongen worden, en die door de gemeente biddend mede worden gezongen.

Toch zijn er blijven het gebeden, die vooraf in druk voor ons liggen, en die een ieder bidt met vooraf door een ander *vastgestelde bewoordingen*. Alzo formuliergebeden in den strikten zin des woords.

Deze gezongen gebeden nu, gelijk de kerk des Ouden Verbonds ze in haar Psalmen van God ontvangen heeft, zijn door de Christelijke kerken aldoor gebruikt geweest, en ieders ziel weet wat rijke vertroosting uit zulk zingend hidden vaak gevoeld is.

Geheel op gelijke wijze nu gebruikt men ook formuliergebeden in *ondicht*, die alleen in zooverre verschillen, dat ze 1º niet uit de Heilige Schrift werden genomen, 2º, dat ze niet gezongen maar uitgesproken worden, en 3º, dat één ze uitsprekt, onderwijl de anderen zwijgend luisteren.

Nu kan in dat zingen of spreken geen bezwaar liggen, en mocht men tegenwerpen, dat menschen het recht niet hebben om zulke gebeden vast te stellen, zoo zij geantwoord 1º, dat het bij het kind toch gaat, en 2º, dat ook door een ieder geschiedt, en 3º, dat ook het *vrije gebed* onder woorden gebracht wordt door een mensch, en niet dan zeer ten deele uit de Schrift kan worden genomen.

Het eerste soms veel zou Met name gaderingen, wa over elkander moest worden lijk voorgeko bad, dat hij eigen meening deren bad.

Onmogelijk ging heeft, d len om Gode gevalij zal z volle recht on daarheen leide

Alleen maa hij wel voor kan hij het gen aan zijn denken. Als zich zelve al Anders verza ambt en de tot zonde.

Just daaro men in alle officieelen aan